

Persbericht: Nieuw Ondernemerschap in België en Vlaanderen

Resultaten van de Global Entrepreneurship Monitor 2007

Studie uitgevoerd door:

Assistent Prof. Miguel Meuleman

Prof. Hans Crijns

Executive Summary

- TEA (Total Entrepreneurial Activity) meet "*nieuw ondernemerschap*" via het percentage *individuen* van de beroepsbevolking dat actief betrokken is bij het opzetten van een eigen onderneming of recentelijk een eigen onderneming heeft opgericht.
- De TEA voor België bedraagt *3,15 % in 2007*, tegenover 2,73% in 2006. De index voor Vlaanderen bedraagt *3,70 % in 2007*, tegenover 3,05% in 2006. Concreet betekent dit dat in 2007 ongeveer 4 mensen op 100 net een onderneming opgericht hadden of bezig waren met het oprichten ervan.
- De ondernemersgraad zowel in Vlaanderen als in België blijft sterk onder het gemiddelde van de EU (i.e. 5,27%), waarbij België op dit moment de voorlaatste plaats inneemt wat betreft de 17 deelnemende EU-landen. Hoewel België in 2007 een hogere TEA optekent dan vorig jaar, bevindt België zich wereldwijd opnieuw in de staart van het peloton.
- Het gemiddelde van de Europese Unie (5,27%) blijft bovendien sterk onder het gemiddelde van 8.94% dat wereldwijd opgetekend werd. De GEM studie werd dit jaar uitgevoerd in 42 verschillende landen gespreid over vijf verschillende continenten. Dit laat toe de ondernemersgraad per land en per regio te positioneren ten opzichte van andere landen.
- De TEA van een regio of land is een belangrijke indicator gebleken van toekomstige economische activiteit omdat het longitudinaal GEM-onderzoek heeft aangetoond dat er een positief verband bestaat tussen de graad van ondernemerschap en toekomstige groei in BNP. Nieuwe bedrijven zorgen in principe immers voor innovatieve capaciteit, een flexibel inspelen op de markt en sporen aan tot efficiëntie.
- De TEA index bestaat uit de som van 2 indexen : "*nascent entrepreneurship*" en "*new firms*". De reden voor de lichte stijging in de TEA index is te wijten aan een stijging van het 'nascent' entrepreneurship. Dit zijn personen die actief betrokken zijn bij de opstart van een onderneming zonder dat daarbij reeds een formele onderneming bestaat die ouder is dan 3 maand. De index

voor "new firms", het aantal starters ouder dan 3 maand en jonger dan 3 jaar is licht gedaald t.o.v. het voorgaande jaar.

- Er is sprake van een "ondernemerschapsval", waarbij we zien in welke mate de intenties tot ondernemerschap terugvallen naar een lagere mate van realisatie. Dit fenomeen constateren we in de meeste landen, maar lijkt sterk te spelen in Vlaanderen en België. De relatief lage conversie-ratio van "nascent" naar "new firm" - zowel in België (16 %) als in Vlaanderen (26 %) - kan hier op wijzen.
- De *gemiddelde starter* is mannelijk, tussen 25 en 45 jaar oud en hoger geschoold. Een opmerkelijke en hoopgevende vaststelling is dat het onevenwicht tussen mannelijke en vrouwelijke ondernemers licht afneemt ten opzichte van voorgaande jaren.
- Bemoedigend is dat "high potential" ondernemerschap toeneemt. Meer dan in het verleden richten de startende ondernemers een *innovatief* bedrijf op. De cijfers tonen echter aan dat deze innovatie niet automatisch gepaard gaat met een sterke jobcreatie. De toename van innovatief ondernemerschap duidt op enig potentieel in Vlaanderen op weg naar een kenniseconomie, wat past in de ambitie die de Vlaamse regering geformaliseerd heeft om van een "efficiency driven economy" naar een "innovation driven economy" te evolueren. Wat betreft "high potential" ondernemerschap behoort België absoluut gezien tot de middenmoot in de EU. Vlaanderen scoort absoluut gezien zowel op het vlak van innovatie en jobcreatie boven het Belgische gemiddelde.
- De voornaamste drijfveer om te ondernemen vormt het exploiteren van een *marktopportuniteit* : ongeveer 88% van de Belgen en 95% van de Vlamingen starten een bedrijf uit opportuniteitsoverwegingen. Slechts een heel klein percentage start een bedrijf uit *noodzaak* (bij gebrek aan alternatief, om inkomen te verdienen).
- De stijging in de TEA-index is mogelijks te wijten aan een toename in het aantal *opportunities die mensen waarnemen* om een onderneming te starten. In 2007 geven 19% van de Vlamingen en 16% van de Belgen aan opportuniteiten te zien om een nieuwe onderneming op te starten.
- Met betrekking tot de eigen kennis en vaardigheden nodig voor het opstarten van een bedrijf observeren we een gelijkaardig resultaat ten opzichte van vorig jaar: 37% van de Belgen heeft vertrouwen in zijn/haar *ondernemingsvaardigheden*, ten opzichte van respectievelijk 35% in 2006. Voor Vlaanderen kunnen we een aanzienlijke stijging vaststellen ten opzichte van vorig jaar: 46% van de Vlamingen heeft vertrouwen in zijn/haar ondernemingsvaardigheden, ten opzichte van respectievelijk 34% in 2006.
- *Angst om te falen* vormt geen belangrijke belemmerende factor voor het niet opstarten van een bedrijf. De Belg en Vlaming heeft duidelijk minder angst tot

falen dan de gemiddelde Europeaan. België en Vlaanderen scoren wereldwijd zeer sterk op dit punt.

- De gemiddelde Belg staat iets meer open voor *investeringen in andermans* bedrijf dan het voorbije jaar: 2,70% van de Belgen gaf aan het voorbije jaar een investering gedaan te hebben in de opstart van derden ten opzichte van 2.52% in 2006. De investeringen gebeuren daarbij vooral in bedrijven van dichte familieleden. Vlaanderen scoort iets boven het Belgische gemiddelde, met 2,85% van de Vlamingen die aangaven het voorbije jaar in andermans bedrijf geïnvesteerd te hebben. Deze cijfers bevinden zich op het niveau van het Europese gemiddelde. De experts laten zich positief uit ten opzichte van het verleden over de beschikbaarheid van financiering voor startende en groeiende ondernemingen. Zowel Vlaanderen als België scoren hierbij sterker dan het Europese gemiddelde.

1. Introductie

In 2007 werd voor de achtste keer het GEM-onderzoek uitgevoerd. GEM staat voor "Global Entrepreneurship Monitor" en is een wereldwijd onderzoek dat de ondernemersgraad in een land of regio meet. Dit jaar werd het GEM onderzoek in 42 verschillende landen uitgevoerd. De wereldwijde schaal van dit onderzoek laat toe regio's en landen met elkaar te vergelijken voor wat betreft het ondernemersklimaat. Uniek aan het GEM onderzoek is dat het niet enkel focust op het aantal personen die een bedrijf opgericht hebben maar eveneens op het aantal personen die een bedrijf aan het opstarten zijn zonder dat daarbij reeds een formele entiteit bestaat. Verder gaat GEM de perceptie van de bevolking m.b.t. ondernemerschap na. Het wereldwijde onderzoek wordt gecoördineerd en gesuperviseerd door London Business School (VK) en Babson College (VS). In België werd de studie uitgevoerd door de Vlerick Leuven Gent Management School op vraag van het "Steunpunt Ondernemen en Internationaal Ondernemen" (Ministerie van Economische Zaken van de Vlaamse Gemeenschap). In totaal werden 2000 willekeurig geselecteerde respondenten gespreid over het gehele land bevraagd naar hun betrokkenheid in ondernemerschap.

De GEM metingen zijn *complementair* aan andere metingen met betrekking tot ondernemerschap. Er zijn duidelijke verschillen tussen de GEM cijfers en andere metingen betreffende ondernemerschap. Deze verschillen zijn te wijten aan verschillen in de methodologie : in de unit of analysis (individueel, vennootschappen), verschillende definities (zelfstandigen, starters, ondernemers), verschillen in gegevensverzameling en/of verschillende bronnen¹.

¹ Zo gaan bepaalde bestaande databronnen, zoals Graydon, uit van het totaal aantal registraties, dus ook registraties van dochterondernemingen van bestaande bedrijven; GEM concentreert zich op onafhankelijke starters. Ook kunnen de statistieken een aantal registraties bevatten die eigenlijk niet met de economische werkelijkheid overeen stemmen; GEM daarentegen meet 'actieve' starters. Ten derde, meet GEM zowel 'nascent entrepreneurs' als 'new firms'. De meer gebruikelijke databronnen meten enkel de 'new firms'.

Zodoende rapporteren Graydon en NBB cijfers over het aantal oprichtingen : in België steeg dit met 10% van 2005 naar 2006, in Vlaanderen steeg dit in die periode met 11.4%.

Daarom zijn de GEM-resultaten niet direct vergelijkbaar met andere databronnen in Vlaanderen en België. Het belangrijkste verschil het feit dat GEM peilt op individueel niveau : aantal *individuen als nieuw ondernemer* (en niet het aantal nieuwe *bedrijven*). Hierdoor krijgen we tevens enig inzicht in het "gedrag" en percepties van "de bevolking".

Het grote voordeel van de GEM methodologie is de mogelijkheid tot internationale *benchmarking* : identiek dezelfde methodologie (metingen, parameters) wordt op hetzelfde tijdstip gehanteerd in een groot aantal landen. In dit opzicht is GEM Vlaanderen een buitenbeentje, aangezien het over de TEA in een regio gaat.

2. Total Entrepreneurial Activity – Nieuw ondernemerschap in België en Vlaanderen – ?

GEM peilt in eerste instantie naar de ondernemersgraad van de Belg. Hiervoor werd de Total Entrepreneurial Activity (TEA)-index ontwikkeld. TEA onderzoekt het percentage van de beroepsbevolking dat actief betrokken is bij het opstarten van een onderneming of in de voorbije drie jaar een eigen onderneming heeft opgericht. De TEA-index voor België bedraagt voor 2007 3.15%, wat een lichte stijging is ten opzichte van de TEA voor 2006 (2,73%). De TEA-index voor Vlaanderen kende een iets grotere stijging van 3,05% in 2006 naar 3.70% in 2007. Voor Vlaanderen betekent dit concreet dat gemiddeld 3,7 mensen op 100 in 2007 aangaf bezig te zijn met de oprichting van een bedrijf of er in de voorbije drie jaar ook effectief één opgericht had.

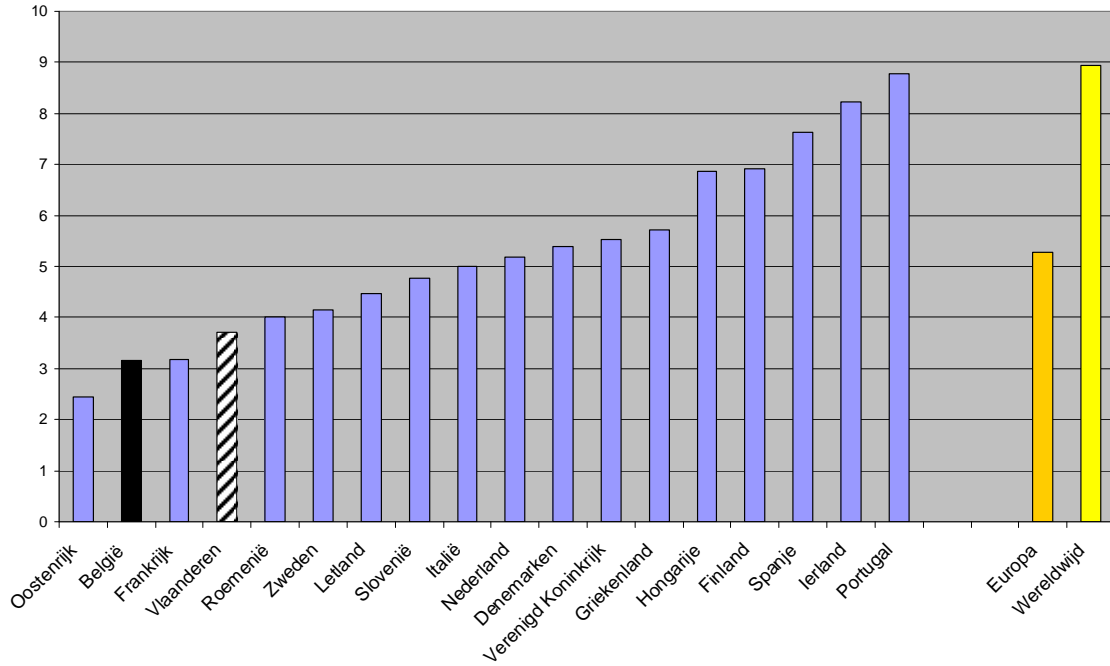
De TEA-index omvat twee verschillende componenten. Een eerste component meet de mate van 'nascent' entrepreneurship wat betekent die personen die momenteel activiteiten aan het ondernemen zijn om een bedrijf op te starten zonder dat daarbij reeds een formele onderneming bestaat die reeds meer dan 3 maanden lonen uitgekeerd heeft. Een tweede component meet het aantal bedrijven dat in de voorbije drie jaar effectief opgericht werd. De reden voor de kleine stijging in de TEA

index is te wijten aan een stijging van het 'nascent' entrepreneurship. Het percentage 'nascent' ondernemers is gestegen van 1.81% van de Belgische bevolking in 2006 naar 2.71% in 2007. Voor Vlaanderen kunnen we een gelijkaardige stijging vaststellen: van 1.73% in 2006 naar 2.93% in 2007. Het aantal effectief opgerichte bedrijven is gedaald van 1.11% in 2006 naar 0.44% in 2007. Opnieuw stellen we in Vlaanderen een zelfde evolutie vast: van 1.09% in 2006 naar 0.76% in 2007. Deze cijfers hoeven niet te verwonderen gezien de lage graad van 'nascent' ondernemerschap in 2006.

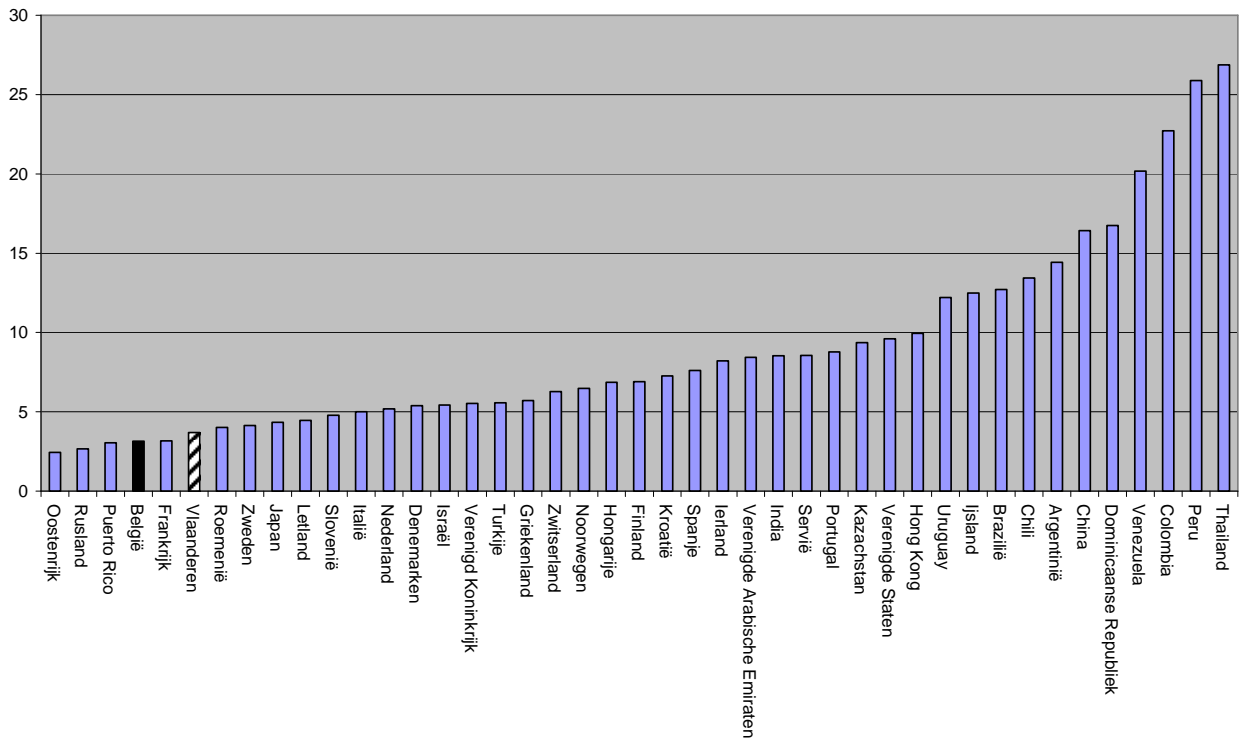
We stellen bijgevolg vast dat het nascent entrepreneurship in Vlaanderen en in België hoger is dan new firm entrepreneurship : het aantal mensen dat doende is om een onderneming op te starten hoger is dan het aantal mensen dat recent een nieuwe onderneming opgericht heeft. Dit fenomeen kunnen we de "ondernemerschapsval" noemen, waarbij we zien in welke mate de intenties tot ondernemerschap terugvallen naar een lagere mate van realisatie. Dit is een normaal fenomeen dat in de meeste landen wordt vastgesteld. Maar deze ondernemerschapsval lijkt sterk te spelen in Vlaanderen en België. De relatief lage conversie-ratio van "nascent" naar "new firm" - zowel in België (16 %) als in Vlaanderen (26 %) - kan hier op wijzen.

De GEM studie werd dit jaar uitgevoerd in 42 verschillende landen gespreid over vijf verschillende continenten. Dit laat toe de ondernemersgraad per land en per regio te positioneren ten opzichte van andere landen. Figuur 1 geeft de situatie voor de deelnemende landen van de Europese Unie weer. België behaalt in 2007 de voorlaatste plaats in de EU. We hebben een gelijkaardige score met Frankrijk (3.17%). Nederland doet het opnieuw beter dan België met een TEA-index van 5.18%. Hoewel we het iets beter doen dan vorig jaar, bevindt België zich wereldwijd opnieuw in de staart van het peloton (Figuur 2). Vlaanderen komt net voor Frankrijk en na Roemenië. Het gemiddelde van de Europese Unie (5,27%) blijft bovendien sterk onder het gemiddelde van 8.94% dat wereldwijd opgetekend werd. De sterke graad van ondernemerschap in landen zoals Peru, Colombia en Thailand is voornamelijk te wijten aan de zwakke arbeidsmarktcondities waardoor mensen verplicht worden te ondernemen indien ze een inkomen willen verwerven.

Figuur 1: TEA in België, Vlaanderen en de landen die deel uitmaken van de Europese Unie (in %).

Figuur 2: TEA Wereldwijd (in %).

3. Motieven om te ondernemen

In totaal geeft 88% van de Belgen en 95% van de Vlamingen die recent een bedrijf opgericht hebben of van plan zijn er binnenkort één te zullen oprichten aan dat ze hiertoe gedreven worden door een opportuniteit in de markt. Noodzaak, of het feit dat er geen andere mogelijkheden om te werken zijn, wordt slechts in beperkte mate aangegeven als reden. Hier scoren Vlaanderen en België aanzienlijk beter dan Europa (78% geeft aan te ondernemen uit opportuniteit) en het gemiddelde wereldwijd (71%). Het feit dat Vlamingen en Belgen slechts in heel beperkte mate door noodzaak tot ondernemerschap gedreven worden ligt nauw samen met de hoge levensstandaard en het uitgebouwde sociale zekerheidssysteem.

4. Wie zijn die nieuwe ondernemers?

Ondernemerschap blijkt nog steeds vooral een mannenzaak te zijn. Mannen blijken nog steeds meer betrokken bij ondernemerschap dan vrouwen. Ongeveer 68% van de geïnterviewde Belgen die aangaven betrokken te zijn bij een nieuwe opstart of recent een nieuw bedrijf opgericht hebben bleken mannen te zijn. Deze bevinding is een opmerkelijke daling in vergelijking met de resultaten van de voorbije jaren. We scoren nog steeds lager dan het wereldwijde gemiddelde van 63%. De inspanningen van de overheid om vrouwelijk ondernemerschap te stimuleren werpen blijkbaar vruchten af.

Wat betreft de gemiddelde leeftijd van personen die betrokken zijn bij de opstart van een onderneming ziet men dat de grootste groep van starters wordt gevormd door de personen in de leeftijdsklasse 35-44 jaar (40%) gevolgd door personen in de leeftijdsklasse 25-34 jaar (30%). Binnen de leeftijdsklasse 18 t.e.m. 24 jaar en 54 t.e.m. 65 jaar ziet men relatief minder personen die betrokken zijn bij de opstart van een onderneming. Ook hier is er dus sprake van een onderbenut potentieel in ondernemerschap.

Het grootste deel van de Belgen die ondernemen heeft een hogere opleiding genoten. Zo heeft meer dan de helft van het totaal aantal personen die betrokken zijn bij de opstart van een onderneming een hogere opleiding : 46,7 % heeft een hogere niet-universitaire opleiding en 16,7 % een universitair diploma. In het totaal heeft 10% van de groep van starters een technisch secundair diploma.

5. Type bedrijven van nieuw ondernemerschap

Welk type bedrijven wordt opgestart door nieuwe ondernemers ? En wat zijn zijn of haar objectieven naar groei? Om dit na te gaan bevroegt GEM niet alleen de graad van ondernemerschap, maar gaat ook de aard van dit ondernemerschap na. Concreet wordt nagegaan hoe innovatief deze nieuwe ondernemingen zijn, of ze een sterke groei in het werknemersaantal verwachten en of ze verwachten internationale verkopen te realiseren. Tabel 1 diept dit verder uit. Een belangrijke opmerking bij de cijfers gerapporteerd in Tabel 1 is dat de TEA-innovatie, TEA-jobcreatie en TEA-internationalisatie gebaseerd zijn op slechts 60 observaties waardoor enige voorzichtigheid vereist is bij de interpretatie ervan.

Tabel 1: Een blik op internationalisatie, jobcreatie en innovativiteit van de startende ondernemers

	België			Vlaanderen			EU
	2007	2006	2005	2007	2006	2005	2007
TEA (N = 2000)	3.15 (100)	2,73 (100)	3,93 (100)	3.70 (100)	3,05 (100)	3,71 (100)	5,01 (100)
TEA-innovatie (N = 60)	1.82 (57.8)	1.34 (49.1)	0.98 (24.9)	1.93 (52.1)	1.53 (50.2)	0.84 (22.6)	2.02 (39.4)
TEA-jobcreatie (N=60)	0.22 (6.9)	0.29 (10.6)	0.16 (4.1)	0.39 (10.8)	0.35 (11.5)	0.15 (4,0)	0.48 (9.6)
TEA-internationalisatie (N=60)	0.93 (29.8)	1.05 (38.5)	0.89 (22.6)	0.79 (21.6)	0.82 (26.9)	0.64 (17.3)	0.98 (19.6)

De TEA-innovatie index geeft het innovatie potentieel van de startende ondernemingen weer. Innovatie wordt hier vrij ruim geïnterpreteerd en kan zowel betekenen het ontwikkelen van een nieuw product of dienst als het ontwikkelen van een nieuwe (geografische) markt. In het totaal geeft ongeveer 58% van de Belgische starters aan een bedrijf op te richten dat gebaseerd is op een innovatie. Dit is een stijging t.o.v. van voorgaande jaren. De Belgische innovatie-index, zoals hierboven weergegeven, blijft absoluut gezien ietwat onder het Europese gemiddelde (2.02%), België komt op een 9de plaats op 17 deelnemende Europese landen. Dit is aanzienlijke stijging in vergelijking met vorig jaar. Procentueel gezien komen we boven het Europees gemiddelde van 39.4% uit. België is daarbij koploper in de Europese Unie. Hoewel we relatief weinig starters hebben, zijn onze starters innovatief. Vlaanderen is vergelijkbaar met België voor wat betreft de TEA innovatie met een iets hogere absolute score.

Eveneens in het oog springend is de proportie van startende ondernemers die een sterke groei van het werknemersaantal vooropstellen. De TEA-jobcreatie index geeft weer welk percentage van de starters verwachten om 20 of meer jobs te creëren in de komende 5 jaar. In totaal verwacht bijna 7% van personen die betrokken zijn in een nieuwe opstart (0.22% van de Belgische beroepsbevolking) om 20 of meer jobs te creëren binnen de komende 5 jaar. Dit is een lichte daling ten opzichte van het voorgaande jaar. Vlaanderen scoort beter dan het gemiddelde Belgische cijfer. Op Europees niveau denkt gemiddeld 10% van alle ondernemers deze werknemersaangroei te kunnen bereiken. Hiermee behaalt België op het vlak van ondernemerschap gericht op jobcreatie, een vierde laatste plaats binnen Europa.

GEM meet ook de internationalisatiegraad van de Belgische starters. De TEA-internationalisatie voor 2007 geeft aan dat iets minder dan 30% van de ondernemers die de voorbije 3,5 jaar een onderneming opstartten of er momenteel één aan het opstarten zijn meer dan 25% buitenlandse klanten verwachten. Dit is een aanzienlijke daling t.o.v. 2006. Dezelfde trend kunnen we waarnemen voor Vlaanderen waar het aantal starters met een internationale focus iets afgenomen is

t.o.v. het voorbije jaar. België scoort beter dan het gemiddelde van de EU en proportioneel gezien staan we aan de kop van het Europese peloton samen met Slovenië.

We kunnen dus concluderen dat hoewel de gemiddelde Belg en gemiddelde Vlaming nog steeds niet erg ondernemend is, het type onderneming dat opgericht wordt meer innovatievermogen en internationale focus heeft t.o.v. starters in andere Europese landen. De maatregelen die in de voorbije jaren genomen werden met betrekking tot het stimuleren van innovatie en internationalisatie werpen dus gedeeltelijk vruchten af. Op het vlak van jobcreatie scoren we onder het Europese gemiddelde. Er zijn heel weinig starters die op termijn voor aanzienlijke jobcreatie zorgen.

Uit het GEM-onderzoek blijkt eveneens dat vrouwelijke ondernemers slechts in uitzonderlijke gevallen een bedrijf oprichten dat sterke jobcreatie genereert of sterk internationaal gericht is. De bedrijven met een sterke internationale focus werden voor 87.5% opgericht door mannen, en 75% van de bedrijven die beoogden binnen de 5 jaar 20 werknemers in dienst te hebben werden opgericht door mannen. Wat betreft innovatief vermogen, scoren vrouwelijke en mannelijke ondernemers gelijkaardig.

6. De perceptie van opportuniteiten tot ondernemerschap : Overhefbomen en hinderpalen.

De 2000 interviews die in 2007 afgenomen werden peilden eveneens naar de omgevingsfactoren voor ondernemerschap in België, en de perceptie van de gemiddelde Belg en Vlaming over deze factoren. Deze indicatoren geven aan in welke mate er een gunstig klimaat bestaat voor ondernemerschap.

In totaal geeft 19% van de Vlamingen en 16% van de Belgen aan opportuniteiten te zien om een nieuwe onderneming op te starten, wat een stuk onder het Europees gemiddelde van 38% ligt. Voor Vlaanderen betekent dit een stijging t.o.v. vorig jaar toen deze waarde 13% bedroeg. De Belgische waarde is vergelijkbaar met vorig jaar.

Er zijn geen aanzienlijke verschillen vast te stellen tussen mannelijke en vrouwelijke respondenten. Deze relatief lage waarden kunnen een gedeeltelijke verklaring vormen voor de lage TEA-index in Vlaanderen en België. Individuen zullen immers maar geneigd zijn een onderneming op te starten naarmate ze hiervoor opportuniteiten kunnen identificeren.

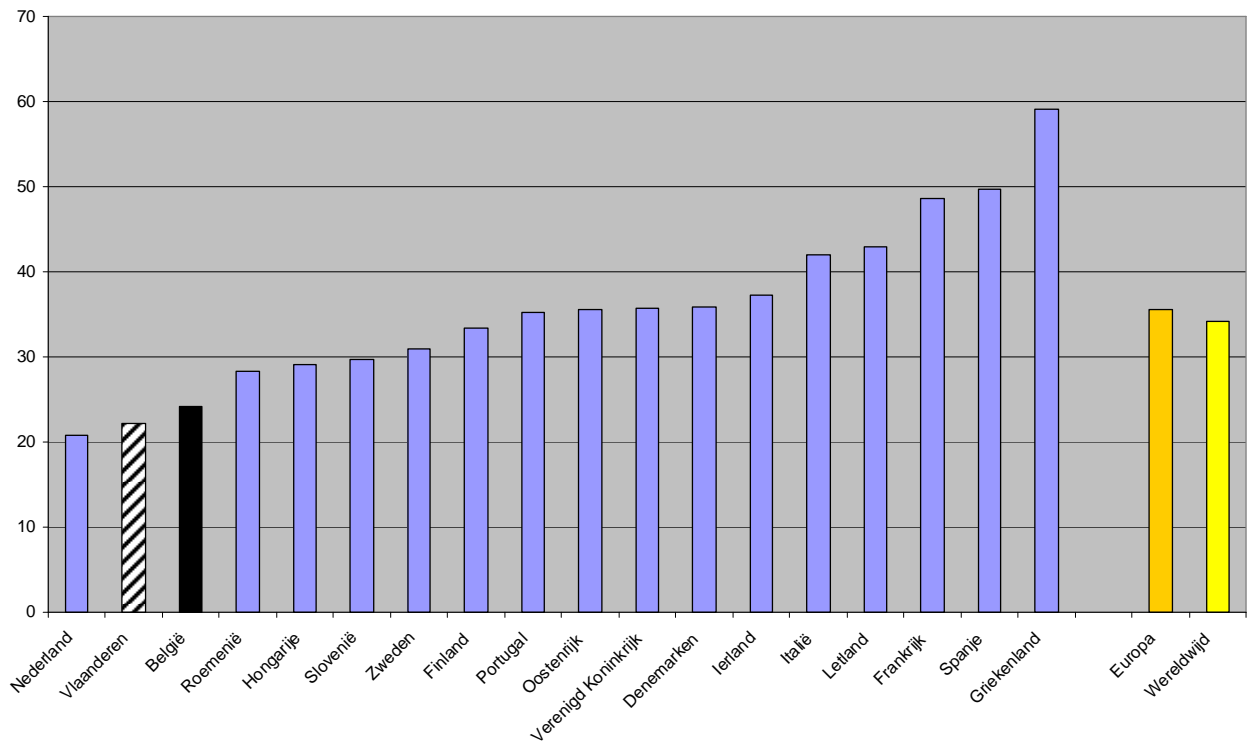
Met betrekking tot de eigen kennis en vaardigheden nodig voor het opstarten van een bedrijf observeren we een gelijkaardig resultaat ten opzichte van vorig jaar: 37% van de Belgen heeft vertrouwen in zijn/haar ondernemingsvaardigheden, ten opzichte van respectievelijk 35% in 2006. Voor Vlaanderen kunnen we een aanzienlijke stijging vaststellen ten opzichte van vorig jaar: 46% van de Vlamingen heeft vertrouwen in zijn/haar ondernemingsvaardigheden, ten opzichte van respectievelijk 34% in 2006. Deze stijging is mogelijk te wijten aan de verhoogde aandacht voor ondernemerschap in het onderwijs en in de media. De scores zijn voor België lager dan het Europese gemiddelde van 43%. Opvallend hierbij is dat 48% van de mannelijke respondenten t.o.v. slechts 27% van de vrouwelijke respondenten voldoende vertrouwen heeft in de eigen kennis en vaardigheden nodig voor het opstarten van een bedrijf.

Het persoonlijk kennen van ondernemers blijkt een niet onbelangrijke factor in de beslissing tot het opstarten van een nieuw bedrijf, en hier scoren we dit jaar lager dan het Europese gemiddelde van 39%. In totaal geeft 38% van de Vlamingen en 31% van de Belgen aan persoonlijk iemand te kennen die de voorbije twee jaar een bedrijf opgestart heeft. Ten opzichte van het voorgaande jaar betekent dit een stijging voor zowel Vlaanderen als België. Voor Vlaanderen is de stijging aanzienlijk: van 28% in 2006 naar 38% in 2007.

GEM gaat eveneens na in welke mate angst tot falen kan leiden tot een lagere intentie om te ondernemen. De Belg en Vlaming heeft duidelijk minder angst tot falen dan de gemiddelde Europeaan: 22% van de Vlamingen en 24% van de Belgen geeft aan dat faalangst hen verhindert een bedrijf op te starten (zie Figuur 3). Dit vertegenwoordigt een lichte daling t.o.v. 2006. Het Europees gemiddelde situeert zich rond de 35% wat aanzienlijk hoger is dan de 23% die GEM in de VS liet

optekenen. België en Vlaanderen bevinden zich met deze scores aan de top van het wereldwijde en Europese peloton! Enkel Nederland en Noorwegen gaan Vlaanderen wereldwijd vooraf.

Figuur 3: In welke mate weerhoudt angst om te falen u om een bedrijf op te starten? (in %)

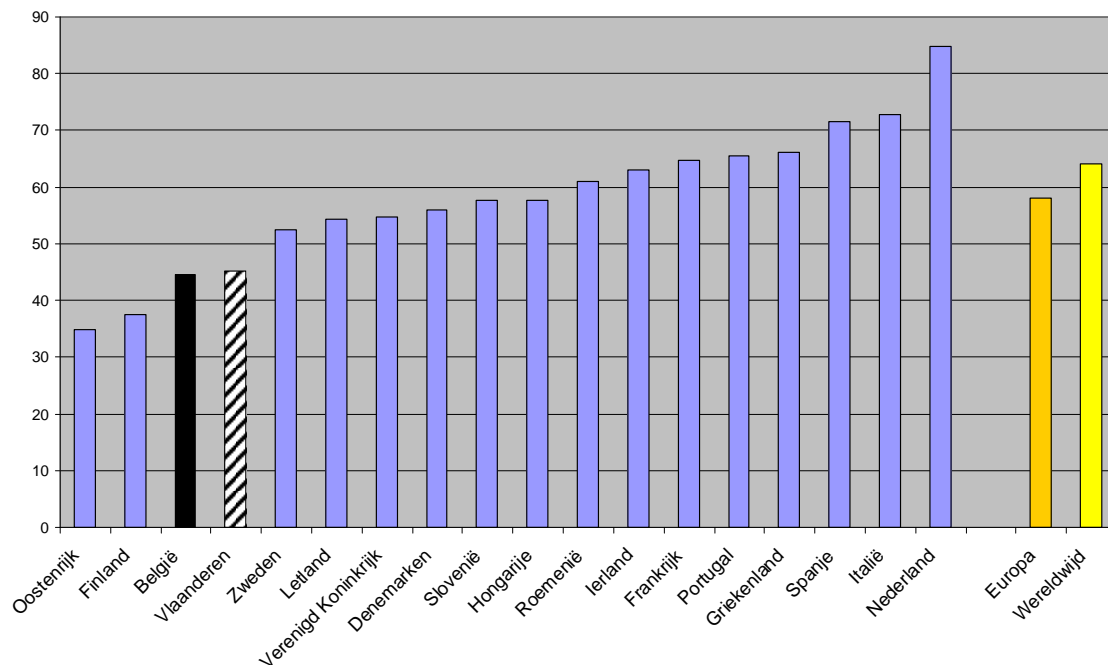

De dalende trend in België en Vlaanderen kunnen we al enkele jaren vaststellen. De inspanningen van de Vlaamse overheid hebben duidelijk een impact. De stigmatisatie van falend ondernemerschap vormt dus minder en minder een belemmerende factor voor ondernemerschap in ons land. Er zijn geen significante verschillen vast te stellen tussen mannelijke en vrouwelijke respondenten. Op Europees vlak vormt de angst om te falen nog steeds een belangrijke belemmerende factor, waar reglementeringen met betrekking tot faillissementen en terugbetalingsverplichtingen zwaarder wegen dan in de VS. Terwijl het runnen van een bedrijf dat uiteindelijk failliet gaat als een gewaardeerde vorm van ervaringsopbouw aanzien wordt in de

VS, en de kans om in de toekomst financiering op te halen voor een nieuwe start verhoogt, zien we in Europa het tegenovergestelde.

Het GEM onderzoek peilt eveneens naar de perceptie die bestaat met betrekking tot ondernemerschap. In 2007 geeft 45% van de respondenten in België en 45% van de respondenten in Vlaanderen aan dat een statuut van zelfstandige ondernemer een wenselijke carrière keuze is (zie Figuur 4). Dit is vergelijkbaar met 2006. We scoren hierbij aanzienlijk slechter dan het Europese gemiddelde van 58% en bevinden ons aan de start in de EU. Dezelfde trend kunnen we vaststellen in de mate van respect en status die toegekend wordt aan diegenen die succesvol een zaak opstartten. In 2007 geeft 51% van de Belgen en 48% van de Vlamingen aan een hoge status toe te kennen aan succesvolle ondernemers. We komen met deze score op de laatste plaats in de EU en scoren beduidend lager dan het Europese gemiddelde van 68%.

Figuur 4: In welke mate beschouwt u ondernemerschap als wenselijke carrière keuze? (in %)

Als conclusie kunnen we stellen dat de capaciteit om ondernemerschap te genereren nog steeds relatief laag is. Hoewel er vele initiatieven bestaan om ondernemerschap

te stimuleren, is de absorptiecapaciteit nog steeds laag. Tegenover het Europese gemiddelde scoren we relatief zwak wat betreft het aantal waargenomen opportuniteiten om te ondernemen, het vertrouwen in de eigen kennis en vaardigheden om te ondernemen en in het aanzien t.o.v. zelfstandig ondernemerschap. Faalangst vormt geen belemmerende factor om een bedrijf te starten.

7. Financiering voor nieuw ondernemerschap

Eén van de frequent aangehaalde redenen waarom ondernemingen niet van de grond raken is het gebrek aan opstartfinanciering. Jaarlijks peilt GEM naar de beschikbaarheid van startkapitaal, via een telefonische bevraging bij de bevolking en via interviews bij een aantal experts. Via de telefonische interviews wordt gepeild naar financiering van informele investeerders. 2,70% van de Belgen en 2,85% van de Vlamingen gaf aan de voorbije drie jaar een investering gedaan te hebben in de opstart van derden. Deze cijfers blijven stabiel ten opzichte van 2006. Hiermee eindigt België in het midden van het Europese peloton. Het Europese gemiddelde bedraagt 2,87%.

We moeten de informele investeerders overigens vooral in familiekring gaan zoeken. Ongeveer 46% van de respondenten die aangaven in andermans bedrijf geïnvesteerd te hebben deed dat in een bedrijf van een dicht familielid. Andere mogelijke toepassingen van informeel risicokapitaal zijn vrienden en burens (16%) en vreemden met een goed idee voor een bedrijf (10%). Het gemiddeld bedrag dat hierbij geïnvesteerd wordt bedraagt 20000 euro (mediaan).

Binnen het GEM onderzoek worden eveneens de meningen van een 25-tal experts bevroegd met betrekking tot het financiële klimaat (zie Tabel 1). De expertinterviews wijzen de voorbije jaren op een trend naar een grotere beschikbaarheid van kapitaal voor jonge ondernemingen. Zo spraken de experts zich ten opzichte van het voorbije jaar positiever uit over de beschikbaarheid van eigen vermogen financiering, schuldfinanciering en venture capital financiering. Het belang van de beurs als

financieringsbron voor startende en groeiende bedrijven wordt eveneens meer benadrukt in vergelijking met voorgaande jaren. In vergelijking met vele andere Europese landen beoordeelden de experts de toegang tot financiering een stuk positiever. Initiatieven zoals de Vriendenlening, Innovatiefonds en Arkimedes hebben hier zeker een positieve stimulans gegeven.

Tabel 1: Opinies experts met betrekking tot beschikbaarheid financiering

1 = Helemaal niet akkoord, 2= Niet akkoord, 3 = Een beetje akkoord, 4 = Akkoord, 5 = Helemaal akkoord	België					EU
	2007	2006	2005	2004	2003	2007
Er is voldoende eigen vermogen-financiering aanwezig voor nieuwe en groeiende bedrijven.	4.16	3.39	3.44	2.79	2.82	3.08
Er is voldoende schuldfinanciering aanwezig voor nieuwe en groeiende bedrijven.	3.88	3.37	3.16	2.75	2.63	3.36
Er zijn voldoende overheidssubsidies aanwezig voor nieuwe en groeiende bedrijven	3.61	3.66	3.33	2.88	3.21	3.11
Er zijn voldoende privé-individen (buiten de eigenaar) als bron van financiering voor nieuwe en groeiende bedrijven.	3.31	2.76	2.94	2.68	2.54	2.75
Er zijn voldoende durfkapitalisten als bron van financiering voor nieuwe en groeiende bedrijven.	3.62	3.31	2.92	2.91	2.74	2.80
Er zijn voldoende IPO's als bron van financiering voor nieuwe en groeiende bedrijven.	3.64	3.30	2.48	2.31	2.00	2.62

8. En andere omgevingsfactoren ...?

De resultaten van GEM 2007 tonen aan dat er een veelheid van omgevingsfactoren een invloed uitoefenen op de TEA als graadmeter van nieuw ondernemerschap in België en Vlaanderen. Zo onderscheiden we "harde factoren" en zachte factoren : onder de harde rangschikken we toegang tot financiering, fiscaliteit en wetgeving, de transfer van onderzoek & ontwikkeling, fysische en commerciële infrastructuur. Onder de zachte omgevingsfactoren" rangschikken we culturele en sociale normen, onderwijs en opleiding. De resultaten van GEM 2007 wijzen op een relatief lage score van België in TEA in vergelijking met andere EU landen. Ze suggereren nog steeds dat de zachte factoren doorslaggevend zijn op termijn. Het is een feit dat sociale & culturele veranderingen een relatief grote tijdspanne (van meerdere jaren) vergen voordat ze effect kunnen sorteren. In Tabel 2 wordt een overzicht gegeven van de opinies van experts met betrekking tot het onderwijs. Hoewel er een positieve

evolucie te noteren valt in de voorbije jaren en we boven het Europees gemiddelde scoren, er is nog een lange weg af te leggen om echt goede scores te behalen.

Tabel 2: Opinies experten met betrekking tot ondernemerschap in het onderwijs

1 = Helemaal niet akkoord, 2= Niet akkoord, 3 = Een beetje akkoord, 4 = Akkoord, 5 = Helemaal akkoord	België				EU
	2007	2006	2005	2004	2007
Het basis- en secundair onderwijs moedigt creativiteit, onafhankelijkheid en persoonlijk initiatief aan.	2.44	2.49	2.50	2.12	2.42
Het basis- en secundair onderwijs leert voldoende over markten en economische principes.	2.41	2.61	2.29	2.08	2.21
Het basis- en secundair onderwijs besteedt voldoende aandacht aan ondernemerschap en het opstarten van een nieuw bedrijf	1.87	1.92	1.97	1.62	2.00
Hogescholen en universiteiten hebben voldoende lessen en programma's rond ondernemerschap.	2.72	2.43	2.81	2.49	2.52
Het niveau van business en management onderwijs wereldklasse.	3.84	3.43	3.49	3.04	3.13
Het naschoolse onderwijs en de permanente vorming bieden een goede voorbereiding op het zelfstandig ondernemerschap.	3.52	3.37	3.43	2.86	2.92

9. Belangrijkste conclusies

De graad van nieuw ondernemerschap - gemeten via de TEA - kent zowel voor België als voor Vlaanderen een lichte stijging: Voor België bedraagt de TEA *3,15 % in 2007*, tegenover 2,73% in 2006. De TEA-index voor Vlaanderen bedraagt *3,70 % in 2007*, tegenover 3,05% in 2006.

Desalniettemin blijft deze graad van nieuw ondernemerschap zowel in Vlaanderen als in België blijft sterk onder het gemiddelde van de EU (i.e. 5,27%), waarbij België op dit moment de voorlaatste plaats inneemt bij de 17 deelnemende EU-landen; ook wereldwijd bevindt België zich in de staart van het peloton.

De reden voor de lichte stijging in de TEA index is te wijten aan een stijging van het 'nascent' entrepreneurship. Dit zijn personen die actief betrokken zijn bij de opstart van een onderneming zonder dat daarbij reeds een formele onderneming bestaat die ouder is dan 3 maand. Ook is de stijging in de TEA-index mogelijks te wijten aan een toename in het aantal *opportunities die mensen waarnemen* om een onderneming te starten.

Er is weliswaar sprake van een "ondernemerschapsval", waarbij we zien in welke mate de intenties tot ondernemerschap terugvallen naar een lagere mate van realisatie. Dit fenomeen constateren we in de meeste landen, maar is lijkt sterk te spelen in Vlaanderen en België.

Het is bemoedigend dat "high potential" ondernemerschap toeneemt. Meer dan in het verleden richten de nieuwe ondernemers een *innovatief* bedrijf op. De cijfers tonen weliswaar ook aan dat deze innovatie niet automatisch gepaard gaat met een sterke jobcreatie. De toename van innovatief ondernemerschap duidt op enig potentieel in Vlaanderen op weg naar een kenniseconomie, wat past in de ambitie die de Vlaamse regering geformaliseerd heeft om van een "efficiency driven economy" naar een "innovation driven economy" te evolueren. Wat betreft "high potential" ondernemerschap behoort België absoluut gezien tot de middenmoot in de EU, Vlaanderen scoort zowel op het vlak van innovatie en jobcreatie boven het Belgische gemiddelde. Met enige zin voor overdrijving kan gesteld worden dat de kwaliteit van nieuw ondernemerschap toeneemt.

Tevens zijn er positieve ontwikkelingen te vermelden op het vlak van financiering, opleiding en vrouwelijk ondernemerschap. De GEM-experten in België laten zich ten opzichte van vorige jaren positief uit over de beschikbaarheid van financiering voor startende en groeiende ondernemingen. Dit is eveneens het geval voor ontwikkelingen op het vlak van opleiding en onderwijs m.b.t. ondernemerschap. Het relatief aantal vrouwelijk ondernemers – alhoewel nog steeds ondervertegenwoordigd in Vlaanderen, België (maar ook in bijna alle EU-landen) - kent een positieve ontwikkeling.

Meer informatie?

Contacteer:

Prof. ass. Miguel Meuleman: miguel.meuleman@vlerick.be, tel: 09/210.97.70

Prof. Hans Crijns: hans.crijns@vlerick.be, tel: 09/210.98.15

the Autonomous Management School of
Ghent University and Katholieke Universiteit Leuven